

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

8.2.2026

לכבוד,

חברי וחברות ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת

הנדון: הצעת חוק זכויות הסטודנט (תיקון – מסלולי לימוד נפרדים), התשפ"ד-2024 –

חוות דעת משלימה

בעקבות הדיונים שנערכו בוועדה בהצעת החוק שבנדון, ושינויים שנערכו בהצעה מאז שהוגשה, אנו מתכבדות להגיש השלמה לחוות דעתנו מתאריך 1.30.1.2025.

תמצית חוות הדעת:

גם נוסחה המעודכן של ההצעה, כנוסחה המקורי, מבקש להביא להרחבה דרמטית של ההפרדה המגדרית באקדמיה, תוך פריצת האיזונים שנקבעו בפסיקה ובמדיניות המועצה להשכלה גבוהה (להלן: **מל"ג**). ההצעה יוצרת שלושה קשיים מרכזיים:

- **הרחבה מוסדית ומרחבית של ההפרדה:** ההצעה פורצת את ההפרדה המגדרית הקיימת כיום בכיתות לימוד בלבד, בתחומי לימוד מוגדרים בלבד, בקמפוסים ייעודיים בלבד, ומבקשת לאפשר את קיומה בכלל המוסדות האקדמיים, בכלל תחומי הלימוד, בכלל התארים הנלמדים, ואף אינה מגבילה את ההפרדה לכיתות הלימוד בלבד ואינה מונעת אותה בכלל המרחבים הציבוריים. כל אלה עולים מן התיקון המוצע, תוך הדגשה שלא יחשבו אפליה בלימודים או בעבודה.
- **הרחבה רב שלבית ותחומית:** ההצעה מרחיבה את ההפרדה המגדרית באקדמיה לתארים מתקדמים ומעלה קושי מהותי בעיקר בכל האמור באפשרות להכשיר לקראת מחקר אקדמי וביקורתי שמחייב הכשרה רחבה, המבוססת התמודדות עם מגוון נקודות מבט ופולרליזם של דעות. גם תחומי לימוד מקצועיים רבים מחייבים היכרות ממשית עם מגוון נקודות מבט, לרבות מגדריות ופולרליזם של דעות. כל אלה לא מתיישבים עם הסדר שמוביל לצמצום שיח והגבלת חשיפה למגוון זהויות ועמדות. הפגיעה עתידה להיות פגיעה אקדמית, תעסוקתית, מחקרית וחברתית.
- **הרחבת קהל היעד:** החלפת קהל היעד של ההסדרים הייחודיים מן האוכלוסיה החרדית (לפי הקריטריון המצמצם של "מיהו חרדי") לכלל האוכלוסיה לפי עילה כללית של "טעמי דת" המזמינה הרחבה, ואף עלולה לאפשר פיצול על בסיס מגזרי.

אמיר אלשטיין

יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין
יו"ר של כבוד

יוחנן פלסנר

נשיא

חברי הוועד המנהל

עו"ד ליאת אהרנסון
פרופ' ורד וניצקי-סרוסי
ד"ר חן ליכטנשטיין
מול מועלם
שגירי לשעבר שלי מרידור
פרופ' פאדיה נאסר אבו-אלהיג'א
עו"ד אבי פיישר
ד"ר מיכל צור
יוסי קוצ'יק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר
השופטת רוזלי סילברמן אבלה, קנדה
או אפלבאום, ארה"ב
השופטת דורית ביניש, ישראל
השופט סטיבן ברייד, ארה"ב
פרופ' משה הלברטל, ישראל
פרופ' כריסטוף מרקשיס, גרמניה
ד"ר שרון נוריאן, ארה"ב
השופט אברהם סופר, ארה"ב
ברט טפנט, ארה"ב
פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב
הארייט שליפר, ארה"ב

סגני נשיא

פרופ' סוזי נבות, מחקר
ד"ר ישי (ג'סי) פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' תמר הרמן
פרופ' נתן זוסמן (אורח)
פרופ' עמיהי כהן
מר תומר לוטן (אורח)
פרופ' יותם מרגלית
פרופ' דניאל סטטמן
פרופ' בני פורת
פרופ' קרנית פלוג
פרופ' מרדכי קרמניצר
פרופ' גדעון רהט
ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר
פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק כרמון
ברנרד מרכוס (1929-2024)
מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

¹ ענת טהון אשכנזי וספיר פז "הרחבת ההפרדה המגדרית באקדמיה" המכון הישראלי לדמוקרטיה (30.1.2025): <https://tinyurl.com/43z2r5h6> (להלן: טהון אשכנזי ופז).

ההצדקה בשמה התאפשרה עד היום הפרדה מגדרית מוגבלת מכוח פסיקת בג"ץ, על אף הפגיעה בשוויון בין המינים, היתה הנגשה של השכלה גבוהה לאוכלוסייה החרדית לטובת יצירת תנאים שיאפשרו את השתלבותה המיטבית באקדמיה ובתעסוקה וקידום שוויון הזדמנויות לחברה החרדית. על אף מטרה ראויה זו (והגם שלא הוכחה יעילותה), הרי שנוסח הצעת החוק הנוכחית משנה את נקודת האיזון הקיימת כך שהפגיעה בשוויון באקדמיה על בסיס מין תהיה נרחבת, למעלה מן המוצדק מטעמי השתלבות ולפיכך פגיעתה בלתי מידתית.

בנוסף לפגיעה הבלתי מידתית כאמור והפגיעה באיכות האקדמית שתיגרם נוכח לימודים נרחבים בהפרדה, כפי שפורט לעיל, הושמטה בנוסחה הנוכחי של ההצעה ההפניה לסעיף 2(א) לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח-1988, ויותר מכך נעדר מן ההצעה עיגון מפורש של מנגנוני פיקוח ובקרה שימנעו פגיעה בפועל בחופש העיסוק כתוצאה מהרחבת ההפרדה, ובעיקר של נשים שלא יוכלו ללמד במסלולים לגברים בלבד.

להלן עמדתנו ביתר פירוט:

לצורך הנוחות להלן נוסחה המעודכן של הצעת החוק:

" 1. בחוק זכויות הסטודנט, התשס"ז-2007, בסעיף 4 –

(1) בסעיף קטן (ב),

(1) אחרי "מטעמי דת" יבוא "ובכלל זה לימודים לתואר שני ולתואר שלישי שבהם ההפרדה תהיה בכיתות הלימוד";

(2) בסופו יבוא: "לא יראו קבלת נשים או גברים למוסד נפרד או למסלול לימודים נפרד שחלות לגביו הוראות סעיף קטן זה, כהפליה לפי חוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958."

א. הרחבה דרמטית של ההפרדה המגדרית באקדמיה

1. הצעת החוק מובילה בנוסחה הנוכחי להרחבה דרמטית של ההפרדה המגדרית באקדמיה בשלושה מישורים:

2. ראשית, ההצעה מייצרת הרחבה מוסדית ומרחבית של הפרדה מגדרית. בהצעה אין הגדרה למונח "כיתות לימוד" והוא אינו מופיע כתנאי מגביל אלא כתיאור בלבד, ובכך עלולה להתאפשר הרחבה של ההפרדה למעבדות, תרגולים, סיורים מחוץ למוסד ופעילויות אקדמיות נוספות. המרחב האקדמי כולו עלול להפוך למופרד עד כדי זליגה הדרגתית של ההפרדה לספריות, קפיטריות ושירותי מזכירות. כל אלה עלולים להתאפשר על פי נוסח התיקון בלא שיחשבו אפלייה בלימודים או בעבודה. הסרת המילה "בלבד" בנוסח הנוכחי, מייצרת פתח להכשר בפועל לזליגת ההפרדה המגדרית למרחבים נוספים מעבר לכיתות הלימוד. במקום להעמיד גבולות ברורים ולקבע

הגדרה קשיחה ומצומצמת של כיתות לימוד ולהגביל את ההפרדה לכיתות בלבד, כדי לצמצם את ההפרדה המגדרית, נוסח ההצעה מגמיש ומטשטש את הגבולות.

בנוסף, הנוסח הנוכחי שהונח בפני הוועדה קובע כי קבלת נשים או גברים למסלולי לימוד נפרדים לא תהווה הפליה לפי חוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958 (להלן: החוק) ובכך מתייחס גם להסדרים מכוחו.² בין אלה, לדוגמא, כללים הנקבעים לפי סעיף 9 לחוק אשר מסמיך את המועצה להשכלה גבוהה (המל"ג) להכיר במוסדות לימוד על סמך כללים הנקבעים על ידה. כלל 9 לכללי המועצה להשכלה גבוהה להכרה במוסדות אוסר הפליה בקבלת תלמידים ובמינוי סגל, בין השאר מטעמי מינם.³ באופן זה, נוסחה הנוכחי של ההצעה מבקש להגביל גם את סמכות המועצה להשכלה גבוהה.

3. **שנית, ההצעה מייצרת הרחבה רב שלבית ותחומית של הפרדה מגדרית.** הרחבת ההצעה לתארים מתקדמים ופתיחת האפשרות למעשה לכל שלבי הלימוד ותחומי הלימוד, מהווה הרחבה של ההפרדה המגדרית במערכת ההשכלה הגבוהה. תחת הגבלתה ל"שער האקדמיה", הגבלה שנועדה לאפשר הכשרה בסיסית של חרדים לשם התגברות על פערים מוקדמים ולהשתלבות בעבודה. כעת מדובר בהרחבת ההפרדה המגדרית לשלבי לימודים מתקדמים בכלל תחומי הלימוד, לרבות כאלה שההכשרה המיטבית בהם מחייבת היכרות עם מגוון מגדרי ומגוון דעות, או כאלה שמתאפיינים בעבודת מחקר וביקורת שדורשת חשיפה והתמודדות עם מגוון נקודות מבט, דעות וגישות. נוסחה הנוכחי של ההצעה והרחבת ההפרדה ללימודים מתקדמים מאפשרים לימודים מתקדמים חד-גוניים והדבר יפגע בהכשרה האקדמית והמחקרית.

4. **שלישית, ההצעה מייצרת הרחבה של קהל היעד הכפוף להפרדה מגדרית והעמקה של ההפרדה.** זאת, בניגוד למצב הנוכחי בו מסלולים בהפרדה מגדרית מיועדים לשילוב האוכלוסייה החרדית (לפי הקריטריון המצמצם של "מיהו חרדי" ובכפוף לשיקול הדעת של המל"ג), ובמטרה להשתלבותם במסגרות הכלליות, ככל שיהיו מעוניינים בלימודים אקדמיים מתקדמים. השימוש במונח העמום "מטעמי דת", ללא קריטריונים מבחינים, על רקע ההרחבה המאפשרת על פי חוק את ההפרדה בכלל תחומי הלימוד מטרתה להוביל לביטול ההגבלות ולהרחבה משמעותית של המודל המצמצם שיועד לאוכלוסייה החרדית בלבד ולהחריף את הפגיעה בגיוון האקדמי והמקצועי כמפורט לעיל.

ב. סטייה מעקרון השוויון ומכללי המשפט הישראלי

5. **ההצעה סותרת הכרה רבת השנים במשפט הישראלי בכלל לפיו "נפרד אינו שווה", בפרט להפרדה מגדרית שנחשבת בשיטתנו לפרקטיקה שפוגעת בזכות החוקתית**

² חוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958.
³ סעיף 9 לכללי המועצה להשכלה גבוהה (הכרה במוסדות), תשכ"ד-1964.

לשוויון.⁴ בתוך כך, סותרת ההצעה את חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, התשס"א-2000 וכן את חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח-1988. כפי שצוין לעיל ההצעה אף מבקשת להגביל את סמכותה של המועצה להשכלה גבוהה למנוע הפליה.

6. **ההצעה בנוסחה הנוכחי אף סותרת את החלטות הממשלה שמטרתן לפעול לביעור התופעה החמורה של הדרת הנשים מן המרחב הציבורי.**⁵

7. **ההצעה מנוגדת לפסיקת בג"ץ משנת 2021** לפיה האיזון בין הזכות לשוויון לבין התכלית הראויה להנגיש השכלה גבוהה לציבור החרדי מחייבת להתיר הפרדה מגדרית באקדמיה רק כחריג צר ומוגבל לתואר ראשון בלבד, תוך איסור מוחלט על הפרדה במרחב הציבורי וחיוב להעסיק נשים כמרצות בתארים הנלמדים בהפרדה מגדרית גם במסלולים לגברים בלבד.⁶

8. **ההצעה אף סותרת את מדיניות המועצה להשכלה גבוהה על פיה יש להשתמש בהפרדה מגדרית על מנת לשלב חרדים באקדמיה בצמצום.**⁷

9. **כך, נוסחה הנוכחי של ההצעה סוטה מהאיזונים שנקבעו בחקיקה, החלטות ממשלה, פסיקת בג"ץ ומדיניות המל"ג ומעורר חשש להחמרה משמעותית בעניין הדרת נשים מן המרחב הציבורי תוך הפיכת חריג לכלל.** ההחמרה ניכרת באפשרות שמבקשת החקיקה לקדם, של הרחבה דרמטית של המוסדות, המסלולים וקהלי היעד שתתקיים בהם הפרדה מגדרית ללא קביעת אמות מידה שיבטיחו תיחום של ההפרדה והגבלתה לתכליות המוצדקות ולמידתיות.

ג. העדר הגנה על חופש העיסוק

10. ללא מנגנוני פיקוח ובקרה מוגדרים בחוק עלולה להיווצר הדרה תעסוקתית מובנית. הפרדה מגדרית טומנת בחובה הדרה תעסוקתית אינהרנטית של נשות סגל וחוקרות, שלא יורשו ללמד במסלולי הגברים ובמרחבי הלימוד שלהם. הדרה זו עלולה להתרחב גם למשרות כמו עזרת הוראה, תרגול והדרכה שנעשות על-ידי סטודנטיות. הדבר עלול

⁴ להרחבה אודות מושכלות יסוד בשיטתנו כי נפרד איננו שווה בפרט בעניין הפרדה באקדמיה ראו שם. בהקשר זה ראו גם: ענת טהון אשכנזי וספיר פז "התייחסות לטייטות התכנית להנגשת ההשכלה הגבוהה לאוכלוסייה החרדית תשפ"ד-תשפ"ח" המכון הישראלי לדמוקרטיה (5.9.2024): <https://tinyurl.com/ncux8nxv>.

⁵ החלטת ממשלה 4052, הדרת נשים מן המרחב הציבורי, 29 בדצמבר, 2011; החלטת ממשלה מס' 1526, מניעת הדרת הנשים במרחב הציבורי 30 במרץ 2014; החלטת ממשלה 2913, הטלת אחריות על הרשות לקידום מעמד האישה לקיים מעקב ובקרה אחר פעילות משרדי הממשלה בעניין מניעת הדרת נשים, 24 באוגוסט 2017.

⁶ בג"ץ 8010/16 מלכה נעמה ברזון ואח' נ' מדינת ישראל ואח' (12.7.2021) (להלן: בג"ץ ההשכלה הגבוהה).
⁷ טייטות התכנית להנגשת ההשכלה הגבוהה לאוכלוסייה החרדית תשפ"ד-תשפ"ח: טייטא להתייחסויות, זמין לצפייה בקישור: <https://tinyurl.com/yt9btc55> (להלן: "טייטות התכנית החדשה"); ליאור דטל "בעקבות ההתנגדויות: המל"ג דחתה את הרחבת ההפרדה המגדרית ללימודי התואר השני" The Marker (17.9.2024).

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

לפגוע בחופש העיסוק של נשים שיתקשו להשתלב כעובדות אקדמיה או להתקדם מקצועית בתוך המוסד.

11. בנוסחה הנוכחי של הצעת החוק חשש זה גובר נוכח הסרת ההפניה לסעיף 2 לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח-1988, סעיף אשר מגדיר ומקבע את חובת האיסור על הפליה בעבודה.

ד. ההצעה מובילה לפגיעה באיכות ההכשרה ובאתוס הפלורליסטי של האקדמיה

12. ההשכלה הגבוהה מושתתת על חקר, חיפוש האמת ואיתגור מוסכמות. אלו, מחייבים בחינה והתמודדות עם פלורליזם של עמדות, זהויות ותפיסות עולם. לא מדובר באתוס ערכי בלבד אלא במימד מקצועי חשוב המאפיין את החשיבה, המחקר וההכשרה האקדמיים. ריקון כיתת הלימוד מלפחות חמישים אחוז מהאוכלוסייה אינו רק כשל ערכי, אלא פגיעה מקצועית באיכות ההכשרה האקדמית במספר מישורים:

13. ראשית, הדבר יפגע באיכות המקצועית ובעקבות זאת גם ביכולת ההשתלבות

התעסוקתית ולא יתרום לה. הכשרה שמתקיימת בסביבה ללא אחד המינים, תפגע ביכולת האפקטיבית להשתלב בשוק העבודה המעורב בישראל. מי שילמדו בכתה חד-מינית לא יוכשרו ליתן שירותי טיפול, רפואה ורווחה למין השני ועלולים להתקשות לעבוד עם קולגות מהמין השני לכשיעבדו כאנשי ונשות מקצוע. מעבר לפגיעה בשלב ההכשרה, במקצועות רבים עשויה להיווצר מגבלה בהשתלבות בשוק העבודה המעורב בישראל. למשל, במקצועות התכנות וההנדסה בחברות ציבוריות ופרטיות בהן מועסקים נשים וגברים כאחד.⁸

14. שנית, אי היתכנות לוגיסטית ותקציבית לשמירה על רמה אקדמית נאותה. כפי

שצוין בדיוני הוועדה, המוסדות להשכלה גבוהה נדרשים למעשה לשלש את מסלולי הלימוד (כיתת גברים, כיתת נשים וכיתה מעורבת) בכל מקצוע ובכל שלב לימוד שבו מונהגת הפרדה. בהינתן שהצעת החוק אינה כוללת תקצוב ייעודי, הנטל יוטל על כתפי המוסדות. הדבר עלול לייקר את העלויות ולהביא בהכרח לפגיעה בסטנדרט האקדמי בשל ירידה ברמת ההוראה, צמצום קורסי בחירה, פגיעה באיכות התארים לכלל הסטודנטים ובחופש הבחירה שלהם בלימודיהם.⁹

⁸ על פי נתוני המל"ג בשנת תשפ"ד היה מספר הסטודנטים החרדים באקדמיה בישראל 17,380 לאחר גידול ניכר בשיעור החרדים בהשכלה גבוהה. כמחצית מהם (48%) לומדים במקצועות ברמת עדיפות א ו-ב (כגון הנדסה ואדריכלות; מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב; רפואה; כלכלה ופסיכולוגיה לצד מקצועות עזר רפואיים, עסקים ומדעי הניהול), שבהם אופק ההשתכרות גבוה וכן הצורך בהם בשוק גבוה. כשליש למדו מקצועות בעדיפות ד' שהיא הנמוכה ביותר ומשקפת מקצועות לימוד שהביקוש להם בשוק העבודה נמוך וכך גם יכולת ההשתכרות (כגון תארים ראשוניים בחינוך ומדעי הרוח). בנוסף, מבין 14,322 הסטודנטים החרדים שלמדו לתואר ראשון, 9,177 למדו בהפרדה מגדרית והיתר במסגרות מעורבות או באוניברסיטה הפתוחה (רינת בניטה, ניצן פייביש ועדי כהן אהרונוב, "לימודים אקדמיים בהפרדה מגדרית" מרכז המחקר והמידע של הכנסת 2-3 (19.6.2025)).

⁹ פרוטוקול ישיבה מס' 378 של ועדת החינוך, התרבות והספורט הכנסת ה-25, 66-67 (11.2.2025).

15. **שלישית, פגיעה בממד המחקרי והביקורתי בתארים מתקדמים.** בניגוד להכשרה מקצועית בסיסית, תארים מתקדמים מושתתים על הנחלת גישות של חקר, בחינה ביקורתית וחיפוש. אלה מחייבים חשיפה למגוון דעות ותפיסות עולם. פלורליזם אינו רק ערך חברתי, אלא "כלי עבודה" אקדמי הכרחי לפיתוח חשיבה ביקורתית שנוצרת מתוך שיח שמאתגר דוגמות ומוסכמות. במובן זה, ההכשרה הניתנת במסלולי לימוד מתקדמים תפגע משמעותית מקיומה של סביבת לימודים מתקדמים חד-ממדית.

16. **רביעית, לצד הפגיעה באיכות ההכשרה המקצועית והאקדמית, הדבר יפגע באתוס החינוכי-דמוקרטי.** חשיבותו של מרחב אקדמי, אינה מוגבלת לחינוך למושכלות יסוד מקצועיים, אלא גם לעקרונות הומניסטיים ונאורים של שוויון ומחשבה חופשית של האדם, שמהותם היא גם דמוקרטיה, העדר אפליה מטעמי דת, גזע או מין. מוסד אקדמי המאפשר הפרדה מובנית חותר גם תחת המחויבות החינוכית-אזרחית שלו ויוצר נורמליזציה של סיווג בני אדם על בסיס מגדר. זאת, בניגוד לעקרונות הומניסטיים ודמוקרטיים שהם גם עקרונות בסיסיים במדינתנו.

ה. העדר תשתית עובדתית וצורך רציונלי

17. **הצעת החוק נעדרת תשתית עובדתית והתאמה למבנה האקדמי בלימודים המתקדמים, באופן המעלה ספק כבד באשר למידתיות הפגיעה שלה בשוויון, בחופש העיסוק ובחופש האקדמי.**

18. בניגוד לאמור בדברי ההסבר להצעת החוק ובדיוני הוועדה, ניתוח השוואתי של המגמות בעולם – כפי שעולה ממחקר שערך מרכז המחקר והמידע של הכנסת לבקשת הוועדה,¹⁰ וכן מנספח המצורף לחוות דעת זו ומהווה חלק בלתי נפרד ממנה – מראה כי ברוב המדינות המפותחות לא קיימת פרקטיקה של הפרדה מגדרית במוסדות להשכלה גבוהה, ובוודאי שלא בתארים מתקדמים. בחינת המצב במגוון מדינות, מעלה כי ההשוואה למדינות אחרות שגויה: לא קימת הפרדה מגדרית באקדמיה ללא תנאים מגבילים במדינות המוזכרות בדברי ההסבר להצעת החוק (**בריטניה, אוסטרליה וארצות הברית**) ואף במדינות המערב לא מדובר בתופעה נפוצה. לפיכך, הצעת החוק תרחיק את ישראל מהמקובל במדינות ה-OECD ותביא אותה למצב הנהוג במדינות מתפתחות שבהן עיקרון השוויון המגדרי אינו מקובל.

19. במקרים החריגים בהם מותרים לימודים אקדמיים בהפרדה מגדרית בעולם קיימת הכרה בכך שהיא יוצרת פערים מובנים באיכות האקדמית ומובילה לפגיעה בשוויון, ולכן היא כפופה למגבלות. במדינות בודדות השכלה גבוהה חד-מינית היא פרקטיקה נפוצה. לעתים הדבר נובע משיקולים תקציביים כדי לזכות במימון ציבורי שנועד

¹⁰ ניצן פייביש "הפרדה מגדרית בהשכלה גבוהה" מרכז המחקר והמידע של הכנסת (18.3.2025). ממחקר נוסף מיוני 2025 עולה שמבין מדינות ה-OECD בהן יש מוסדות בהפרדה מגדרית (ארה"ב, אנגליה, יפן וקוריאה) לרוב מדובר במוסדות פרטיים (בניטה, פייביש וכהן אהרונב, לעיל ה"ש 8, בעמ' 4).

לקדם יעדי כלכלה ומגדר (כמו הודו ופקיסטן) ולעתים כשיש היצע מוסדות נמוך להשכלה גבוהה קיים ביקוש למוסדות חד-מיניים (בהודו וסין). לעומת זאת, במדינות בהן יש מוסדות אקדמיים רבים ומוסדות מתחרים על סטודנטים, מכללות לנשים בלבד חוות ירידה בביקוש (ארצות הברית, אוסטרליה, קנדה, דרום קוריאה ויפן).¹¹

ו. סיכום

20. עמדתנו היא כי גם נוסח ההצעה הנוכחי עלול להוביל לפגיעה חמורה בזכויות יסוד, ובראשן הזכות לשוויון. מעבר לכך שההסדר המוצע סותר חקיקה, החלטות ממשלה ופסיקה בנושא וכן עלול לפגוע באיכות ההכשרה האקדמית, ההסדר לא מתחשב בשוני בין מסלולי לימוד ונעדר תשתית עובדתית שמצדיקה החלה של הפרדה מגדרית גורפת. בנסיבות אלו, ההסדר המוצע אינו עומד במבחני המידתיות המקובלים בשיטתנו ונדמה שלא רק שאין בו פתרון לחסמי נגישות אלא שהוא עלול לגרום נזק של ממש לאוכלוסיות היעד ולאקדמיה הישראלית.

21. דברים אלו מקבלים משנה תוקף נוכח ממצאי סקר שנערך על ידי המכון הישראלי לדמוקרטיה בחודש ינואר 2025, המלמדים כי רוב הציבור (55%) מתנגדים להתרת הפרדה מגדרית באקדמיה ללא הגבלה. נתון זה, מלמד על העדר לגיטימציה ציבורית למהלך כה נרחב. אף על פי שהסקר נערך לפני נוסחה המעודכן של הצעת החוק, ניתן ללמוד כי רק מיעוט של הציבור תומך בהפרדה מגדרית המרחיבה את תנאיה כיום.¹²

22. מעבר לקשיים החריפים הקיימים בהצעה כפי שהוצג לעיל, ההצעה עלולה להוביל להרחבת ההפרדה המגדרית בתחומי חיים נוספים בישראל תוך נורמליזציה של הדרת נשים מהמרחב הציבורי.

עו"ד עדנה הראל-פישר

ראשת התכנית לאתיקה
שלטונית ומאבק בשחיתות

עו"ד ספיר פז

התכנית להגנה על ערכים
ומוסדות דמוקרטיים

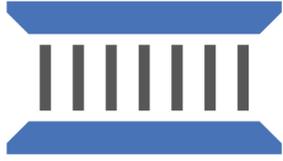
עו"ד ענת טהון אשכנזי

מנהלת המרכז לערכים
ולמוסדות דמוקרטיים

המכון הישראלי לדמוקרטיה

¹¹ להרחבה ראו מטה נספח: הפרדה מגדרית באקדמיה – השוואה בינלאומית.

¹² ענת טהון-אשכנזי בשיתוף מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות, "63% מהציבור נגד הפרדה מגדרית במרחב הציבורי באקדמיה", המכון הישראלי לדמוקרטיה (19.3.2025): <https://www.idi.org.il/articles/58716>. בסקר זה, שנערך באינטרנט ובטלפון (השלמות של קבוצות שאינן מיוצגות כראוי במרשתת) בין התאריכים 30/1-6/2/2025 רואיינו 594 איש ואשה בשפה העברית ו-172 בשפה הערבית, המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגילאי 18 ומעלה.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

נספח: הפרדה מגדרית באקדמיה – השוואה בינלאומית¹³

להשלמת התמונה חשוב להזגיש כי הצעת החוק מרחיבה את הפרדה המגדרית באקדמיה במוסדות ציבוריים, בניגוד למגמה עולמית במדינות מערביות. בניגוד לטענות בדברי ההסבר להצעה ובדיונים בוועדה, וכפי שעלה גם מחוות הדעת של מרכז המחקר והמידע של הכנסת,¹⁴ בחינה מעמיקה מעלה כי ההשוואה למדינות אחרות שגויה: לא קימת הפרדה מגדרית באקדמיה ללא תנאים מגבילים במדינות המוזכרות בדברי ההסבר להצעת החוק ובמדינות המערב לא מדובר בתופעה נפוצה. להפך, המגמה העולמית היא התייחסות לאפליה מחמת מין במוסדות ציבוריים להשכלה גבוהה כאפליה אסורה.

ממחקר נוסף של מרכז המחקר והמידע של הכנסת עולה כי ברוב המדינות המפותחות אין מוסדות אקדמיים הפועלים בהפרדה מגדרית. מבין מדינות ה-OECD בהן ישנם מוסדות חריגים כאלו – בארצות הברית, באנגליה (מוסד אחד), ביפן ובדרום קוריאה – מרביתם מוסדות פרטיים לנשים בלבד שהתפתחו כדי להתמודד עם חסמים בהשכלה גבוהה של נשים. במוסדות אלו בארצות הברית ובאנגליה הלימודים בהפרדה לתואר ראשון בלבד.¹⁵

במובן זה, וכפי שעולה מהנתונים שיוצגו בפירוט במסמך זה, הצעת החוק נשוא מסמך זה תרחיק את ישראל מהמקובל במדינות ה-OECD ותביא אותה למצב הנהוג במדינות מתפתחות שבהן עיקרון השוויון המגדרי אינו מקובל כבמדינות מפותחות.

1. רקע היסטורי ומגמות בעולם

הגישה של נשים להשכלה גבוהה לאורך ההיסטוריה עברה דרך מוסדות חד-מיניים, מוסדות שהתירו עירוב מגדרי ומוסדות שנוסדו לגברים בלבד ופתחו שעריהם לנשים. כיום, חינוך משותף (coeducation) הוא הנורמה ברוב העולם. בודדות המדינות בהן השכלה גבוהה חד-מינית היא פרקטיקה משגשגת. הסיבות לכך מגוונות: לעתים מוסדות ציבוריים נשארים במתכונת חד-מינית או בהפרדה מגדרית כדי לזכות במימון ציבורי שנועד לקדם יעדי כלכלה ומגדר (כמו הודו ופקיסטן). לעומת זאת, במקומות בהם הגישה להשכלה גבוהה בלימודים משותפים זמינה באופן נרחב ומוסדות מתחרים על סטודנטים (ארצות הברית, אוסטרליה, קנדה, דרום קוריאה ויפן), מכללות לנשים בלבד חוות ירידה בביקוש. במקרים הפוכים, כשיש עודף ביקוש על היצע מוסדות להשכלה גבוהה (כמו בהודו וסין) לסטודנטים יש פחות בחירה ולכן אין ירידה שכזו בביקוש ביחס ללימודים חד-מיניים. בהודו, שלא כמו באירופה, אוסטרליה, אפריקה, מזרח אסיה ואמריקה, חינוך חד-מיני נחשב לאפשרות אטרקטיבית נוכח המבחר הרב של המוסדות במתכונת זו (כ-2,500 אוניברסיטאות לנשים נכון לשנת 2011) וכן כי מבחינה חברתית-תרבותית יש פחות

¹³ אנו מודות ליובאב לדרהנדלר בסיוע למחקר ההשוואתי בנושא.

¹⁴ פייביש, לעיל ה"ש 10.

¹⁵ בניטה, פייביש וכחן אהרונוב, לעיל ה"ש 8.

התנגדות להשתתפות נשים בחינוך משותף. כך יוצא שלנשים גישה למגוון אפשרויות השכלה גבוהה בלימודים משותפים או חד-מיניים, שניהם במגזר הציבורי והפרטי.¹⁶

2. אפריקה והמזרח התיכון

לפי דו"ח של Unesco משנת 2022, חינוך משותף הוא הצורה השולטת באקדמיה באפריקה. אוניברסיטאות הוקמו שם לעתים כחלק ממהלך מקומי להנגשה (למשל, אוניברסיטת אחפאד לנשים נוסדה בשנת 1966 בסודן) או כדי ליצור הזדמנויות להשכלה גבוהה בתחומים בהם היה תת-ייצוג לנשים, כמו מדעים וטכנולוגיה (כמו אוניברסיטאות לנשים שהוקמו בשנת 2002 בקניה ובזימבבואה, בדגש על מדעים יזמות וטכנולוגיה).¹⁷ באיחוד האמירויות, קטאר וערב הסעודית, קיימים מאז שנת 2009 מוסדות במימון ממשלתי המקיימים לימודים בהפרדה מגדרית (בתכניות לימוד, לוחות זמנים, חללים וקמפוסים).¹⁸ עם זאת, הגישה של נשים להשכלה גבוהה אינה מוגבלת למוסדות אלו בלבד. באיחוד האמירויות, למשל, החוק לא מונע מנשים ללמוד במוסדות מעורבים ויש שלומדות במוסדות מעורבים (לרוב קמפוסים של אוניברסיטאות פרטיות זרות), לצד שלושה מוסדות לנשים בלבד הממומנים על-ידי המדינה (Middle East Women's College או MEWC).¹⁹ בפקיסטן, קיים מתח בין חינוך חילוני מודרני לבנות לבין נחישות קהילות דתיות לשמר שליטה בנשים ותפיסת חינוך חילוני נתפס על ידי מנהיגים דתיים כהחדרה של תפיסות מערביות המנוגדות לאיסלאם.²⁰ במצב זה, התפתחה השכלה גבוהה ציבורית ופרטית במסלולים חד-מיניים וכן משותפים, אך הדבר גם הפך מוסדות לימוד חד-מיניים למטרות לאירועי אלימות קיצונית.²¹

3. בריטניה, אוסטרליה וארצות הברית

בבריטניה, חוק השוויון קובע כי אי-אספקת שירותים על בסיס מין לא תחשב הפליה פסולה בהתקיים תנאים מיוחדים הקבועים בחוק. בעוד שלגבי בתי ספר נקבע שאי-קבלת

Kristen A. Renn, "Singl-Sex and Coeducational Higher Education in International Context",¹⁶ in JOHN WILEY & SONS, THE WILEY HANDBOOK OF GENDER EQUITY IN HIGHER EDUCATION, 411-427 (2020) (להלן: Renn 2020).

Unesco, Global education monitoring report 2022: gender report, deepening the debate on those still left behind 43 (2022): <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381329> (Unesco 2022).

Kristen A. Renn, "The Role of Woman's Colleges and Universities in providing Access to Postsecondary Education", *Review of Higher Education* 41: 1, 91-112 (2017) (להלן: Renn 2017).¹⁸ לתיאור תצפיות על חיי הקמפוס במוסדות להשכלה גבוהה לנשים ב-13 מוסדות במדינות אוסטרליה, קנדה, סין, הודו, איטליה, יפן, קניה, דרום קוריאה, איחוד האמירויות הערביות ובריטניה, ראו Renn (2017), שם.

²⁰ למחקר שדה בנושא בו נערכו ראיונות עם נשים בפקיסטן במערכת החינוך ובאקדמיה, ראו: Tamsin Bradley and Rubina Saigol, "Religious values and beliefs and education for women in Pakistan" *Development in Practice*, Vol. 22, No. 5/6, Religion and Development (August 2012), pp. 675-688.

²¹ Renn (2020), לעיל הי"ש 10.

תלמידים על בסיס מגדר, נטייה מינית, דת או אמונה לא תיחשב אפליה אסורה, בתנאים מסוימים;²² החוק אינו קובע הוראה דומה ביחס למוסדות להשכלה גבוהה.²³

באוסטרליה, החוק לעניין הפליה מגדרית אוסר על גוף או אדם המנהלים בית ספר, מכללה, אוניברסיטה או כל מוסד השכלה אחר, להפלות סטודנט על בסיס מין נטייה מינית או זהות מגדרית, ובפרט לסרב לקבל או לשנות תנאי קבלה.²⁴ החוק מסייג זאת רק למוסד שבו לומדים מלכתחילה רק תלמידים ממין אחד,²⁵ או מוסדות דתיים שבהם ההפליה נעשית בתום לב כדי למנוע פגיעה ברגשות דתיים.²⁶

בארצות הברית, חוק זכויות האזרח (Title IX) אוסר להפלות או למנוע הטבות מאדם על בסיס מין במסגרת כל תכנית חינוך או פעילות במימון פדרלי.²⁷ החוק אוסר מגוון רחב של צורות אפליה אך בעניין קבלה על בסיס מין תחולתו רק על מוסדות חינוך והשכלה מקצועיים וכן מוסדות השכלה גבוהה לתארים מתקדמים ומוסדות ציבוריים להשכלה גבוהה לתואר ראשון. החוק מאפשר החרגה רק ביחס למוסדות דתיים, צבאיים או מוסדות השכלה גבוהה לתואר ראשון שבאופן מסורתי ומתמשך מהקמתם נהגו לקבל סטודנטים ממין אחד בלבד.²⁸ עם זאת, כל התוכניות והפעילויות של מכללות אלו כפופות לאיסור האפליה ככל שהן מקבלות מימון או מענקי סיוע לסטודנטים שמקורם בתקציב פדרלי.²⁹

בפרשת **מיסיסיפי (1982)**,³⁰ בית המשפט העליון בארצות הברית דן בבקשת גבר להתקבל ללימודי סיעוד באוניברסיטת מיסיסיפי ונדחה בטענה שהמוסד הוא לנשים בלבד. בית המשפט קבע שעל המוסד להוכיח "הצדקה משכנעת במיוחד" להחלטה לא לקבל תלמיד על בסיס מין והתווה מבחנים לכך: (1) על ההבחנה לשרת מטרה ממשלתית חשובה; (2) האמצעי המפלה קשור קשר "ישיר ומהותי" למטרה זו; (3) על ההחלטה להתבסס על ניתוח מנומק ולא על הנחות "מסורתיות" לגבי התפקידים הראויים לגברים ונשים. באותו מקרה האוניברסיטה לא עמדה בנטל זה.

²² Section 85 of the Equality Act 2010, Pupils: admission and treatment, etc.
²³ Section 90-94 of the Equality Act 2010. בשנים האחרונות, נשמעו קולות לפיהם בריטניה נמנעה מלאשרר את אמנת איסטנבול, אמנה בינלאומית למניעה ומאבק באלימות כלפי נשים ואלימות במשפחה, ולמרות זאת סגרו בית ספר חרדי שסותר את אמנת איסטנבול. זאת, על אף שבפועל בריטניה אכן אשררה את האמנה ואותו בית ספר חרדי נסגר מפני שלא לימדו בו אנגלית והוא לא עמד בסטנדרטים המינימליים של תכנית הלימודים. יוצא, אפוא, שהדוגמה של בריטניה דווקא מלמדת על חולשת הצעת החוק בכך שהיא מתירה הפרדה מגדרית רחבה ובלא תנאים מגבילים במוסדות השכלה גבוהה. להרחבה ראו גם: **טהון-אשכנזי ופז**, לעיל ה"ש 1, בסעיף 32-33.

²⁴ Section 21 of the Sex Discrimination Act 1984, Education.
²⁵ Section 21(3) of the Sex Discrimination Act 1984, Education ולהרחבה ראו גם: טהון-אשכנזי ופז, לעיל ה"ש 1, בסעיף 34-36.

²⁶ Section 38(3) of the Sex Discrimination Act 1984, Educational institutions established for religious purposes.

²⁷ Title IX of the education Amendment of 1972 20 U.S.C §1681.

²⁸ שם, בסעיף §1681(a).

²⁹ Nayoung Rim, "The Effect of Title IX on Gender Disparity in Graduate Education", *Journal of Policy Analysis and Management* 40(2), 521 (Mar. 17th, 2021): <https://tinyurl.com/ydsz6bc2>.

³⁰ *Mississippi Univ. For Women v. Hogan*, 458 U.S. 718 (1982).

בפרשת **וירג'יניה (1996)**,³¹ בית המשפט העליון בארצות-הברית פסל מדיניות של מכללה צבאית בוירג'יניה לקבל לשורותיה גברים בלבד אינה עומדת במבחני הפסיקה. בנוסף, נדחתה טענת מדינת ורג'יניה לפיה די בכך שהיא מספקת תוכנית מקבילה לנשים במכון למנהיגות במכללה פרטית לאומנויות ליברליות לנשים. בית המשפט קבע שהלימודים במכון זה לא יספקו לנשים את אותה הכשרה שמתאפשרת במכללה הצבאית בה ישנם סגל, ציוד, תשתיות, מומחיות ייעודית, מוניטין, קשרים משמעותיים ויתרונות נוספים.

בשנת 2006 פרסם משרד החינוך **בארצות הברית** תקנות חדשות הנוגעות לפרק 4 לחוק זכויות האזרח ובהן הוגמשה רק האפשרות לספק שיעורים חד-מיניים ופעילויות חוץ מוסדיות למין אחד בתנאים מוגדרים ומוגבלים.³² בהמשך לכך, בשנת 2024 בית המשפט העליון במדינה אף הוציא צו מניעה ביחס להחלטת אוניברסיטת **איווה**, אחת משלוש המוסדות הציבוריים להשכלה גבוהה במדינה זו, שפועלת בסיוע מימון פדרלי, לסגור את נבחרת הנשים לשחיה ללא הצדקה מספקת להחלטה זו כגון אילוץ כלכלי מוסדי.³³

יוצא, אפוא, כי גם המדיניות במדינות שהוזכרו בהצעת החוק שונה מזו הקיימת בהצעת החוק גם בנוסחה הנוכחי. הדבר רלוונטי גם ביחס למגיני נוספות.

4. צ'ילה וקנדה

בצ'ילה, סעיף 16 לחוקה מעגן את הזכות לחינוך, הכוללת איסור על הפליה שרירותית בגישה להשכלה גבוהה ומימון שלה.³⁴ החוק לגיוון והכלה בחינוך (Inclusive Education Act No. 20.845) משנת 2015 קובע שהמדינה מחויבת להבטיח גיוון במערכת החינוך ולעודד את הרעיון של מרכזי חינוך כמקום מפגש לתלמידים מרקעי סוציו-אקונומי, תרבותי, אתני, מגדרי או דתי שונה. בשנת 2017 פרסם משרד החינוך בצ'ילה תנאים וקריטריונים לבניית מדיניות מגוונת ומכילה בהשכלה הגבוהה במטרה לקדם הקמה ו/או חיזוק של יחידות הכלה באוניברסיטאות ממלכתיות. בשנת 2019 אישר שר החינוך בצ'ילה תכנית שנועדה לפעול לקידום הגיוון בהשכלה, בפרט בהקשר של שוויון מגדרי.³⁵

בקנדה, שמתנהלת כמדינה פדרלית, סעיף 93 לחוקה מאפשר לכל מדינה לקבוע חוקים מדינתיים בתחומי החינוך בכפוף להוראות החוקה ומבלי לפגוע בין השאר בזכויות של בתי ספר דתיים (החרגה שלא חלה על מוסדות השכלה גבוהה).³⁶ למרות ההגנה הרחבה

³¹ United States v. Virginia, 518 U.S. 515 (1996).
³² Jody Feder, "Title IX and single Sex Education: A Legal Analysis", 71 FR 62530 (Dec. 15th, 2008); Congressional Research Service (https://tinyurl.com/4cvtm29).
³³ Ohlensehlen v. Univ. of Iowa, 509 F. Supp 3d 1085, 2020.
³⁴ The Constitution of Chile, "Chapter II: Fundamental Rights and Liberties, Constitutional Guarantees and Duties", Article 16, Section 23-24, 2023.
³⁵ Global Education Monitoring, "Chile: Education Profiles" UNESCO (6.10.2021), available at: https://tinyurl.com/2p9s78f2.
³⁶ The Constitution Act, 1982, Section 93 (Quebec - קוויבק). סעיף 15 לחוקה קובע את האיסור על אפליה, לרבות מחמת מין, אך סעיף 29 מחרג בתי ספר מסוימים כאמור בהוראות סעיף 93 (denominational, separate and dissentient schools). ראו: The Constitution Act, 1982, Sections 15, 29; להרחבה על סעיף 15:

על חופש הדת בחוקה,³⁷ קיימת מגמה לצמצם לימודים חד-מיניים במוסדות ציבוריים.³⁸ לדוגמה בעניין **Trinity Western University (TWU)**,³⁹ משנת 2001, נדון סכסוך שהחל כשמכללה למורים (BCCT) סירבה לאשר את תוכנית הכשרת המורים של TWU, בטענה שהאחרונה מפעילה קוד התנהגות מפלה שדורש להימנע מ"נוהגים המגוונים על פי התנ"ך" (כמו הומוסקסואליות או קיום יחסי מין בין מי שאינם נשואים).⁴⁰ בית המשפט העליון **בקנדה** קבע שה-BCCT רשאית לבחון האם יהיה זה לטובת הציבור לאפשר למורים בבתי ספר ציבוריים לעבור הכשרה ב-TWU, אך "החופש להחזיק באמונות רחב יותר מהחופש לפעול על פיהן" ולכן בהעדר ראיות קונקרטיות לכך שהכשרת מורים ב-TWU מטפחת אפליה בבתי הספר הציבוריים, יש לכבד את חופש הפרט לדבוק באמונותיו בזמן הלימודים ב-TWU.⁴¹ בשנת 2018, TWU ביקשה לפתוח בית ספר למשפטים וסורבה על ידי לשכת עורכי הדין במדינה (Law Society of Upper Canada (LSUC)) מאותה עילה של חשש לאפליה. במקרה זה, בית המשפט העליון מצא שהחלטת LSUC היתה סבירה נוכח החשש להגבלת הכניסה של אוכלוסיות מסוימות למקצוע עריכת הדין.⁴² פרשות אלו מלמדות כי גם במדינה בה הזכות לחופש הדת בעלת הגנה רחבה עדיין מוסדות פרטיים להשכלה גבוהה בקנדה מחויבים, למעשה, לחובות השוויון המגדרי בניגוד לבתי ספר דתיים שמוחרגים במקרים מסוימים מחובה זו.

בקנדה, הוקמו בעבר מספר מוסדות השכלה גבוהה דתיים לנשים בלבד, אך נכון להיום הם אינם פועלים עוד. למשל המכללה האקדמית-קתולית ברסקיה (University Brescia College) שהייתה המכללה לנשים האחרונה בקנדה (1919-2024) מתנהלת כיום כמוסד ציבורי להשכלה גבוהה במדעי הרוח המסופח לאוניברסיטת מערב אונטריו (University of Western Ontario);⁴³ ואוניברסיטת ווינדזור (University of Windsor) הוקמה ב-

"Section 15 – Equality rights", Government of Canada Site: <https://tinyurl.com/2zcbdfhd>
 "Section 29 – Denominational schools", Government of Canada Site: <https://tinyurl.com/4nua2pba>
 The Constitution Act, 1982, Section 2(a)³⁷

³⁸ כשהמונח "דת" פורש בבית המשפט העליון ככולל: מערכת מסוימת ומקיפה של אמונה ופולחן; אמונה בכוח אלוהי או על-אנושי. עם זאת, בית המשפט העליון קבע שזכויותיהם של אתאיסטים, אנגוסטים וקבוצות דומות מוגנות באותה מידה על ידי סעיף 2(a). ראו: "Section 2(a) – Freedom of religion", Syndicat Northcrest v. Amselem, Government of Canada Site: <https://tinyurl.com/5fph8x39>
 Alberta v. Hutterian Brethren of Wilson Colony, [2009] 2 S.C.R. 55, paragraph 39; [2004] 2 S.C.R. 567, paragraph 90; Mouvement laïque québécois v. Saguenay (City), [2015] 2 S.C.R. 3, paragraph 70

³⁹ Western University v. British Columbia College of Teachers, [2001] 1 S.C.R. 772 (להלן: **עניין Western University**).

⁴⁰ שם, בפסי' 3-5 לפסק הדין.
⁴¹ עניין **Western University**, לעיל ה"ש 39, בפסי' 32, 35-37 לפסק הדין.
⁴² Trinity Western University v. Law Society of Upper Canada, [2018] 2 S.C.R. 453
⁴³ Ashley Hyshka, "Brescia University College to fully integrate into Western University in 2024" CTV News (Sep, 21th, 2023): <https://tinyurl.com/4jtddpeu>; Western Communications, "Brescia, Western approve integration" Western News (Jan 1st, 2024): <https://tinyurl.com/2ppsttb4>

1857 כמוסד להשכלה תיאולוגית רומית-קתולית לגברים בלבד, הפכה למעורבת מגדרית ב-1950, וכיום מתנהלת כאוניברסיטה מחקרית ציבורית.⁴⁴

5. סיכום

סקירת החקיקה ונתוני השטח בזירה הבינלאומית מלמדת כי חינוך משותף (coeducation) הוא הנורמה השולטת בהשכלה הגבוהה, בעוד שמוסדות חד-מיניים הולכים ומתמעטים במדינות המערב או נותרים רלוונטיים בעיקר במדינות מתפתחות ככלי להנגשה בסיסית של השכלה גבוהה במצב של עודף ביקוש. במדינות המערב, ניכרת מגמה לצמצום עקבי של האפשרות להפרדה מגדרית באקדמיה, במיוחד כשמדובר במוסדות ותוכניות הזוכות למימון ציבורי. בנוסף, ניכר מהלך לצמצום מוסדות נפרדים והכפפתם למוסדות מעורבים או לחובות שוויון. גם במדינות בהן מיושמים מודלים של הפרדה, קיימת הכרה בכך שהפרדה מגדרית יוצרת פערים מובנים באיכות האקדמית ובמשאבים ומובילה לפגיעה בשוויון ולכן מדובר בחריג מצומצם ומוגבל לתנאים מסוימים, הצדקה מיוחדת ופיקוח מדינתי.

⁴⁴“Our History”. University of Windsor Site: <https://tinyurl.com/y4x544us>